

Reflectievragen

Versterken Armoedebewustzijn

Joost Weling

Zuyd Hogeschool

Lectoraat Sociaal Werk

Werkplaats Sociaal Domein Zuyd www.wsdzuyd.nl

Leeratelier: Overleven ten tijde van tweedeling, armoede in perspectief

joost.weling@zuyd.nl

1

Werkplaats Sociaal Domein
Zuyd

Joost Weling 6-11-2025

Inhoud

Inleiding	3
Professional – inter- en intrapersoonlijk.....	4
Teamniveau – samenwerking en cultuur	6
Organisatieniveau – beleid en structuur	7
Structureel niveau – maatschappelijke context en invloed	8

Inleiding

Het uitgangspunt bij armoedebewustzijn is dat mensen die leven in armoede dagelijks een strijd voeren tegen die armoede. Van sociaal werkers/professionals/vrijwilligers betekent dit dat zij op verschillende manieren aandacht hebben voor armoede. Dat vraagt iets van individuele professionals/vrijwilligers, op team- en organisatieniveau en in samenwerking met ketenpartners en in het publieke debat. Deze reflectievragen kunnen helpen om dit armoedebewustzijn te versterken.

Professional – inter- en intrapersoonlijk

Allereerst vraagt het om nabijheid en steun in de dagelijkse strijd van mensen in armoede – op basis van gelijkwaardigheid en wederkerigheid.

Armoedebewustzijn betekent dat jij jezelf bij elk gesprek weer afvraagt, wat roept het verhaal van de ander bij mij op aan vragen en oordelen. Deze oordelen komen vanzelf bij jou op. Wees je ervan bewust dat dit jouw eigen ideeën en opvattingen zijn. Zoek naar manieren om deze ideeën en opvattingen (tijdelijk) te parkeren, zodat jij goed kunt blijven luisteren of kunt blijven verplaatsen in de ander. Op deze manier blijf jij nieuwsgierig naar de ander en kun jij achterhalen waar die ander mee geholpen is. Dat betekent werken vanuit oprechte interesse, door de tijd te nemen om de ander te leren kennen en daar energie in te steken. Door juist aanwezig te blijven als het moeilijk is of als het gedrag van die ander naar is, jou persoonlijk raakt of jij je onmachtig voelt.

- In hoeverre ervaart de ander mij als bondgenoot in een strijd tegen armoede in plaats van als beoordelaar van de situatie?
- Hoe blijf ik aansluiten ik aan bij de leefwereld en drijfveren van de ander?
- Gebruik ik taal die de ander reduceert tot een “casus”?
- Stel ik voorwaarden aan correct gedrag dat de ander moet laten zien om jouw hulp te krijgen?
- Hoe blijf ik onderzoeken waarom mensen doen wat ze doen en waarom mensen bepaalde zaken niet doen?
 - Hoe blijf ik nieuwsgierig als mensen niet doen wat volgens mij helpend is?
 - Hoe gebruik ik woorden die recht doen aan het perspectief van de ander?
 - Wanneer heb ik het over “niet gemotiveerd” of “niet geholpen willen worden”?
 - Welke betekenissen kan je vinden achter niet gemotiveerd of wilt niet?
- Op welke manier stel ik nieuwsgierige vragen?
 - Wat zijn dromen en ambities van mensen?
 - Waar zouden zij graag naartoe willen? Bedenk dat ze dat wellicht nog nooit hebben uitgesproken. Ga ik zorgvuldig om met de antwoorden die mensen geven? Oordeel ik daarbij snel vanuit haalbaarheid?
- Benoem ik dat armoede niet de schuld is van de ander?
 - Dat het de ander overkomen is?

- Dat die ander niet in alleen verantwoordelijk is voor het oplossen daarvan?
 - Dat mensen andere mensen nodig hebben in hun dagelijkse strijd tegen armoede?
- Hoe zet ik mij in om de gevolgen van armoede in eerste instantie wel zo veel mogelijk te verzachten voor mensen? Of de stress die armoede geeft te verminderen?
 - Armoede is onrechtvaardig, dus die gevoelens van onrecht die mensen hebben, daar mag jij als hulpverlener erkenning voor geven
- Hoe ga ik om met kritiek van mensen: zie ik het als probleem of weerstand of als signaal?

Teamniveau – samenwerking en cultuur

Op teamniveau ligt ook een verantwoordelijkheid: hoe er binnen teams gesproken wordt over cliënten en hun situatie, beïnvloedt direct de kwaliteit van ondersteuning. Dit vraagt om aandacht voor machtsongelijkheid, het bevragen van vooroordelen, en het voeren van een sociale reflectie: hoe begrijpen wij deze situatie in het licht van maatschappelijke ontwikkelingen en structurele oorzaken?

- Hoe spreken wij als team over mensen in armoede? Is onze taal inclusief en respectvol?
 - Wat vinden wij respectvol? Wat betekent voor ons inclusief?
- Hoe kijken wij als team aan tegen armoede en sociale uitsluiting?
 - Welke woorden gebruiken wij hiervoor? Welke mensbeelden hebben wij als team hierover? Welke aannames hebben wij? En hoe kunnen wij hierover uitwisselen? En ook erkennen dat wij als team op verschillende manieren over armoede denken.
- Hoe reflecteren wij gezamenlijk op onze machtspositie?
 - Zijn wij ons hiervan bewust?
 - Op welke manier?
 - Hoe bevragen wij elkaar hierop?
- Hoe reflecteren wij op onze (voor)oordelen en aannames over armoede?
- Hoe ondersteunen we elkaar in het hanteren van morele dilemma's?

Organisatieniveau – beleid en structuur

Ten derde is het belangrijk om op organisatieniveau te onderzoeken hoe een organisatie zich positioneert ten opzichte van maatschappelijke vraagstukken die het leven van cliënten direct raken. Werken aan sociale verandering is geen individuele taak van de sociaal werker, maar vraagt om een gedeelde verantwoordelijkheid binnen de organisatie. Welke stelling neemt de organisatie in bij grote maatschappelijke thema's. Zolang deze stelling er niet is, ontbreekt het aan duidelijkheid voor de praktijk. Het is daardoor lastig voor teams en collega's om elkaar hierop te bevragen. Formuleer je waarden als organisatie? En ook de norm? Dan kun je elkaar hierop bevragen.

- Is (relationele) gelijkwaardigheid verankerd in onze visie en werkwijze?
- Hoe voorkomt onze organisatie "othering" (wij/zij-denken) in communicatie en besluitvorming?
- In hoeverre en op welke manier worden mensen die leven in armoede betrokken bij het vormgeven van beleid en dienstverlening die raakt aan hun leven?
 - Hoe wordt er omgegaan met kritiek vanuit mensen die leven in armoede?
- Wordt er gestuurd op emancipatie? Of op aanpassing aan maatschappelijke normen?

Structureel niveau – maatschappelijke context en invloed

Het structurele niveau, waarin samenwerking met andere organisaties en maatschappelijke partners centraal staat, maar ook hoe de organisatie een bijdrage levert aan het publiek debat. Reflectievragen kunnen helpen om als organisatie positie te bepalen ten aanzien van armoede, en om samen te werken aan duurzame verandering. Daarbij is het essentieel dat de stem van mensen in gemarginaliseerde posities gehoord wordt op plekken waar besluiten worden genomen.

- Hoe draagt onze organisatie bij aan het zichtbaar maken van structurele oorzaken van armoede?
- In hoeverre neemt de organisatie stelling tegen sociale ongelijkheid en sociale uitsluiting?
- Hoe maakt onze organisatie armoede en sociale uitsluiting bespreekbaar in het publieke debat?
- Hoe werken wij samen met andere partijen aan structurele oorzaken van sociale ongelijkheid en armoede?
- Hoe dragen wij bij aan het versterken van de stem van mensen die leven in armoede?